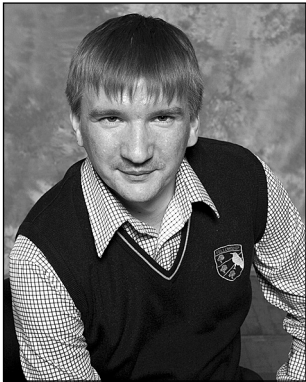


**СТУДІЇ: ВИХОВАННЯ**

# Комплексна програма засобів оздоровлення та формування висококультурної особистості: особливості впровадження



**Костянтин СТОЙКО,**

заступник директора з навчально-виховної роботи, вчитель географії та інформатики

**У контексті вирішення першочергових завдань сучасної педагогічної науки й практики посилюється увага до спеціальних досліджень, присвячених проблемі розвитку здоров'я учнів, особливо духовного.**

**Гостра соціальна потреба у розробленні сучасної концепції духовного розвитку особистості зумовлюється кардинальними змінами в змісті і структурі соціокультурного буття, переосмисленням суспільних цінностей, що засвідчує спрямування до цивілізованого світу. Переосмислення стосується парадигми педагогічної теорії і практики, духовного розвитку особистості, концептуальні засади якого в навчальних закладах нового типу розробляються без звичних стереотипів.**

Стратегія розвитку освіти спрямовується на утвердження нової системи духовних цінностей, серед яких найвищою є Людина. Зазначені процеси та зміни в житті суспільства тісно пов'язані з реформуванням освіти, що спонукає педагогічних працівників до пошуку й впровадження нових педагогічних технологій, їх ефективною реалізації у навчально-виховному процесі.

Проблеми морально-духовного розвитку дитини розглядалися в працях Ш.Амонашвілі [1], І.Д. Беха [2; 4], А.М. Бойко, О.В. Сухомлинської та ін.

Гуманно-особистісна технологія Шалви Амонашвілі як цільова орієнтація сприяє: становленню, розвитку і вихованню в дитині благородної людини шляхом розкриття її особистісних якостей; об'явлення душі і серця, розвитку і становленню пізнавальних сил дитини; забезпеченню умов для розширення обсягу й поглиблення знань і вмій. Ідеалом виховання є самовиховання. Щодо особливостей методики, то її детермінантами є: гуманізм – як мистецтво любові до дитини, її плекання, забезпечення свободи вибору, радості пізнання. Обов'язковим є індивідуальний підхід – вивчення особистості, розвиток здібностей. Неабияка увага приділяється майстерності спілкування, а особливе значення надається резервам сімейної педагогіки. Щодо навчальної діяльності, то саме навчальне заняття (урок) розглядається провідною формою життєдіяльності дітей [1].

В теорії особистісно орієнтованого виховання, розробленій Іваном Бехом, обґрунтовуються психолого-педагогічні умови, що є основою реалізації

особистісно орієнтованого виховання шляхом створення виховних інваріантів. Передусім – це формування в суб'єкта здатності і бажання усвідомлювати себе як особистість, формування у вихованця образу «хорошого іншого», використання «ефектів генерації і присутності» у виховному процесі, культивування у вихованні цінності іншої людини і у вихованні досвіду свободи приймати особисті рішення [4].

Духовна складова культури особистості базується на ідеях єдності, цілісності сучасного світу, єдності природного, соціального й духовного середовища проживання людини, історико-культурних традицій. На втілення цих ідей у життя спрямовані виховні правила академіка Івана Беха [3]. Вони стали підґрунтям Комплексної програми засобів оздоровлення та формування висококультурної особистості (2011), яка віддана демократичним цінностям, має внутрішню свободу та вільно інтегрується в європейському полікультурному просторі. Розглянемо цю програму у контексті розвитку духовного, інтелектуального та фізичного здоров'я учнів НВО №136 м. Дніпропетровська, використовуючи діагностику та моніторинг. Формами моніторингу є перевірка виховної роботи класних керівників та керівників гуртків, формування рис патріотизму у учнів закладу, організація батьківських всеобучів, система колективно-творчих справ, що охоплює проведення внутрішньогімназійних заходів. Адже саме в межах закладу до проведення колективно-творчої справи залучається майже весь контингент учнів, які отримують різні доручення. Нехай

деякі з них, начебто, і незначні, але саме завдяки виконанню цих доручень у дітей і виховуються якості, що потрібні висококультурній особистості. Такими заходами є: «Будь здоровим, першокласнику», «Веселі старт», «Справжній козак гімназії» змагання з різних видів спорту, матчеві зустрічі з баскетболу та футболу «Вчителі-учні». Серед виховних заходів виділяємо всі ті, де учні виступають на сцені, вважаючи великим досягненням закладу те, що кожний учень мав змогу хоч раз виступити перед аудиторією. Такими заходами є: різні конкурси в молодшій школі, конкурси казок, читців, відеороликів «Єралаш», літературно-музичних композицій, патріотичної військової пісні, вокальний конкурс «Шанс», новорічний КВВ і багато інших, а також позакласна робота предметно-методичних кафедр – «Погостини країнами Євросоюзу», «Європейське Різдво», «Андріївські вечорниці», «День закоханих», хода Святого Миколая та колядників. Важливим у процесі моніторингу є ведення загальногімназійного рейтингу класів.

Отже, розглянемо правила Комплексної програми та їх реалізацію на практиці.

**Правило 1: Формування у вихованця позиції бути достойним прийняти естафету людської духовності.**

Учень має усвідомити історичний шлях розвитку суспільства, труднощі, які долала особистість заради своїх моральних принципів, стратегію служіння людям і смисл буття, життєву місію – бути повноцінним суб'єктом культури та її творцем.

У навчально-виховному об'єднанні №136 у втіленні цього правила в життя важливу роль відіграють створення та діяльність Музею-каплиці пам'яті жертв голодомору та сталінських репресій, кабінету-музею українського народознавства, впровадження в навчальний план предметів народознавства, історії світової культури, української словесності. Наш загальногімназійний захід «Реквієм пам'яті жертв голодомору» вже давно став загальноміським заходом.

**Правило 2: Культивування у вихованця потреби опанування морально-духовними багатствами.**

Педагогічний колектив НВО №136 сповідує ідеї, що людське багатство має передусім репрезентуватися багатством морально-духовним, багатством особистісних цінностей, які домінують в ієрархії суб'єктивних потреб людини. Важливу роль відіграє впровадження єдиної шкільної форми, яка нівелює різницю в матеріальному статку родини, обов'язкове харчування в шкільній їдальні, впровадження трудового виховання (участь у прибиранні класної кімнати, акціях з прибирання території тощо).

**Правило 3: Морально-духовне самовипробування вихованця.**

Педагогі створюють ситуації, за яких у вихованця виникає прагнення до практичної перевірки своїх особистісних надбань: їхньої стійкості, вияву у вузькому колі товаришів або поширенні на інших

членів колективу. Морально-духовне самовипробування досить часто виявляється й у формі морального самозвіту. Учні об'єктивно створюють своєрідну карту як позитивних, так і негативних учинків. Така внутрішня діяльність вимагає відповідної мужності. Адже дитині зовсім не легко представити на розгляд інших свої добрі дії. Та й пам'ятає учень лише малу частину суспільно осуджуваних вчинків: ті, які трапилися недавно і не встигли ще стертися з його пам'яті, а також ті, що досить відчутні за своїми наслідками.

Щодо позитивних моральних дій, то їх об'єктивація протікає психологічно легше. Але у будь-якому випадку така діяльність – це суд совісті, на який має зважитися вихованець. У бесіді з вихователем важливо, щоб він детально описав ситуацію, в якій відбувався той чи інший учинок. За такої умови у нього виникне ряд емоційних переживань: і почуття страху, вини та сорому, якщо відтворено негативний вчинок, і почуття власної гідності, радості, задоволення, якщо йдеться про важливий акт. Ще раз пережиті емоції відіграють суттєву роль у подальшому виховному процесі.

**Правило 4: Організація життя вихованця, яке відповідає його морально-духовним цінностям.**

Перебіг процесу привласнення вихованцем певних морально-духовних цінностей значно прискорюється, якщо спеціально створюється реальне середовище, що має відповідати за змістом і формою цим суб'єктивним утворенням. Тому, щоб не трапилося повернення вихованця до суспільно несхвальних типів поведінки, він повинен постійно перебувати у добрі, тобто на полюсі сприймання і створення добродійності. В нашому закладі ми постійно намагаємося створити такі умови, передусім завдяки підтримці політики дитиноцентризму, участі в проєктах «Рівний – рівному». Згідно проведених опитувань та анкетувань, майже 90% учнів вважають значущими створені в гімназії комфортні умови для навчально-виховного процесу. Але є певний негатив – не всі учні здатні підтримувати ці умови, що засвідчує недбайливе ставлення до гімназійного майна, певне зверхнє ставлення до тих, хто підтримує порядок – чергових, техперсоналу, інших гімназистів.

**Правило 5: Єдність сприятливої ситуації особистісного функціонування вихованця і ситуації його морально-духовного самовираження.**

В НВО №136 педагогічний колектив намагається створити для вихованців такі умови, за яких вони почувають себе у повній морально-психологічній безпеці, їм гарантоване піклування, захист, емоційно теплі, гуманні стосунки. Ці умови, звичайно, необхідні для повноцінного соціального життя індивіда, але вони можуть становити й певну небезпеку для його морально-духовного вдосконалення. На жаль, більшість наших вихованців суспільно-комфортні умови психологічно сприймають як даність (як повітря, яким вони дихають), на них не звертається увага, а тому це й не осмислюється. Це негативно

впливає на ефективність виховного процесу, спрямованого на морально-духовний розвиток. Виховною перепорою є відсутність позитивного емоційно-ціннісного ставлення дитини до створеної для неї сприятливої ситуації особистісного функціонування. Тож необхідно навчити дитину цінувати її сприятливу життєву ситуацію, сформувати вміння насолоджуватися нею, наголошуючи на створених комфортних умовах у нашому закладі.

**Правило 6: Застосування педагогом дії, спрямованої на підкріплення особистісної стійкості вихованця.**

Важливою вимогою гуманістично спрямованого виховного процесу є здійснення педагогом психологічної підтримки вихованця. Ця вимога набуває дієвості у різноманітних проблемних, або й критичних ситуаціях, з якими стикається зростаюча особистість під час своєї життєдіяльності.

Залишається недостатньо усвідомленою педагогами НВО №136, а отже й не реалізованою, не менш важлива сфера, пов'язана з особистісною готовністю вихованця до психологічно важких ситуацій, які можуть постати в найближчому або віддаленому майбутньому. Така неготовність вихованця негативно позначається на його оптимістичному образі «Я», зокрема на почутті впевненості у собі, спроможності правильно приймати соціальні рішення у не завжди комфортних умовах.

Тому педагог має сформувати як колективну, так й індивідуальну програму, спрямовану на зміцнення особистісної стійкості вихованця. Стрижнем такої особистісно-пропедевтичної програми є осмислення дитиною можливих життєвих обставин психологічно негативного характеру, які вимагатимуть рішучих дій. Анкетування засвідчує, що здатними на вчинок виявилось 85% учнів гімназії.

**Правило 7: Дисгармонія у міжособистісному сприйнятті вихованців.**

Вихованець, який випереджає своїх ровесників у морально-духовному розвитку, стає дещо неприступним і незрозумілим для них. У цьому випадку завдання вихователя полягає не у загладуванні цього міжособистісного явища, а у перетворенні його на предмет глибокого усвідомлення вихованцями як досить вагомого особистісно-перетворювального засобу. Кожний із них має відповісти собі, чому так трапилось, корисно це для мене чи ні і як я далі маю поводитися. Такі випадки варто всебічно розглядати на годинах спілкування класного колективу, що проводяться в нашому закладі.

**Правило 8: Перебування вихованця в ситуації «потерпання від невизначеності».**

Створення таких ситуацій у виховному процесі зумовлюється передусім його неоднозначністю у результативній частині. Учні іноді поведуться неадекватно чи навіть асоціально. Не завжди методи осудження є досить ефективними, іноді є необхідність взяти паузу, дочекатись, поки дитина сама обдумає свій вчинок. У неї неодмінно розгорнеться виражений процес рефлексії, аналіз причин

занепокоєння педагога, дитина критично оцінить свій учинок і зробить висновки. Своєрідним підтвердженням цього правила є запитання анкети «Чи здатний ти заподіяти шкоду?». 65% хлопців та 46% дівчат відповіли, що здатні, тобто уникнути застосування цього правила в своїй виховній роботі ми не можемо.

**Правило 9: Розпізнавання вихованцем ситуації спокушування.**

У ситуацію спокушування дитина потрапляє досить рано. Особливу суспільну небезпеку становлять ситуації спокушування у підлітковому віці, коли реально не підтверджене почуття дорослості спричиняє втягування підлітка в таку ситуацію, що призводить до скоєння ним не тільки асоціальних, а й злочинних дій.

Під час годин спілкування класні керівники приділяють значну увагу формуванню в учнів знань про людські взаємини, вияв щирого і нещирого в емоціях, про захисні механізми, за допомогою яких приховуються справжні мотиви.

У вихованця має бути сформоване уявлення про те, що міжособистісна, а також, власне, раціональна поведінка людини ґрунтується на внутрішньому діалозі між «хочу» і «потрібно».

Про ситуацію спокушування наглядно ілюструє запитання щодо куріння учнів гімназії. 27% хлопців та 18% дівчат вказали, що курять або курили. Певним поясненням є відповідь на запитання – чи курять ваші батько та мати. У хлопців ці показники на рівні 59% та 27%, у дівчат – 53% та 19%. Ось і перша ситуація спокушування, причому від найрідніших людей.

**Правило 10: Символізація морально-духовної цінності.**

Це правило активно використовується класними керівниками на годинах спілкування, особливо в молодшій школі. Певним символом може бути поробка, витинанка, малюнок на вказану тему. Учні самостійно створювали символ свого морально-духовного «Я».

Значимо позитивний аспект конкурсів стіннівок та листівок, що проводяться в закладі. Важливим є проведення акції «Листи та малюнки бійцям АТО». Учні в найдоступнішій формі продемонстрували своє ставлення до подій в нашій країні, шану до бійців, які зі зброєю в руках захищають нашу Батьківщину від агресора.

**Правило 11: Особистісно-почуттєва форма представлення вихованцеві морально-духовних цінностей.**

Поліпшенню стану вихованості особистості може слугувати особистісно-почуттєва форма, у межах якої розгортається процес оволодіння вихованцем морально-духовних цінностей. Педагог має допомогти вихованцеві набути знання про конкретні етичні вимоги, використовуючи приклади з життя непересічної особистості.

Демонструючи спеціально дібраний ілюстративний матеріал для розгортання у вихованця не

тільки абстрактно-логічного розумового, а й образного процесу, педагог розкриває полярні внутрішні позиції цієї особистості, які вона вчинково пережила. Їй була властива благородність, а вона зазнавала приниження; була морально видатною, а доводилось упокорюватися; несла людям радість, а натомість пізнала страждання; з любов'ю ставилась до людей, а зіткнулась з ненавистю тощо. За допомогою таких життєвих морально-духовних ситуацій у вихованця можна викликати сильні переживання почуттів: подиву, трепету, благоговіння, захоплення. Ці фундаментальні почуття обов'язково мають стати внутрішньою основою появи у вихованця смисло-ціннісного ставлення до суспільних етичних вимог.

Анкетування засвідчило: 89% дівчат та 82% хлопців прагнуть любити всією душею, 85% дівчат та 87% хлопців чемно ставляться до своїх батьків, 76% та 80% відповідно – до вчителів та 68% і 56% з чемністю ставляться до незнайомих людей.

**Правило 12: Формування у вихованця образу майбутніх життєвих проблем як умова запобігання стану роззубленості.**

Завдяки сформованості цих образів учням буде набагато легше уникнути їх у майбутньому або, принаймні, бути готовим до них. Блокуватиметься страх перед справжньою чи уявною небезпекою. Цьому питанню необхідно приділити більше уваги, адже ми у своєму вихованні намагаємося відсторонити гімназистів від певних проблем. Іноді сильно захоплюємося таким захистом – і гімназист не завжди готовий до тих життєвих труднощів, з якими зустрінеться в майбутньому житті.

**Правило 13: Взаємодія вихованця і значущого дослого як творчої особистості.**

Майже всі учні гімназії беруть активну участь у різних заходах. Анкетування показало, що 78% дівчат і 59% хлопців беруть активну участь в житті гімназії та класу, лише 3% та 8% відповідно не бажать і не беруть участі в різних заходах та справах. Виховне життя насичене різними заходами та творчими справами, діє система колективно-творчих справ. Учителі та учні разом проходять всі етапи – від початкового до підбиття підсумків, в процесі чого учень набуває необхідних компетентностей.

**Правило 14: Використання виховної сили «логіко-почуттєвого маятника».**

Це розуміється як вплив особистісно перетворювальної дії значущої людини: батьків, рідних, педагогів, друзів, знайомих, старших школярів. Учні можуть радитися з педагогами, один з одним, незважаючи на вікові особливості. У школі відсутні конфлікти статево-вікові, тобто старші майже ніколи не ображають молодших, хлопчики – дівчат тощо.

**Правило 15: Використання внутрішньо особистісного уособлення у виховному процесі.**

Досить поширеними є ситуації, коли учні самі погіршують свої відносини з однолітками через

недружні дії. Але вчителі приділяють цьому питанню значну увагу, намагаючись розкрити учневі справжні причини проблемних ситуацій, увага приділяється також вихованню толерантного ставлення учнів один до одного, до оточуючих.

**Правило 16: Морально-духовне уподібнення.**

Розумову операцію уподібнення в учня наші вчителі розгортають стосовно його «Я»-ідеального і стосовно його ровесників. Учень має відповісти, за якими ознаками він визначає свою подібність. Констатація явища особистісної подібності (особливо коли уподібнюються позитивні утворення) відчутно мотивує процес морально-духовного вдосконалення, зміцнюючи у вихованця почуття впевненості та успіху.

**Правило 17: Формування у вихованця морально-здорового способу мислення.**

У процесі морального зростання особистості невідворотно створюються ситуації, коли вихованець порівнює, яким він є тут і тепер, з тим, яким він мусить бути згідно зі своїм бажаним образом «Я» чи «Я-концепцією». Зазвичай при цьому виникає стан неузгодженості, який викликає емоції сорому, заздрості чи пихатості, почуття неповноцінності тощо. Самовдосконалення учня можна досягнути шляхом формування двох здібностей: терпимості до неузгодженості, що досягається у результаті усвідомлення цього внутрішнього конфлікту, і зміною уявлень про самого себе, тобто справжньою корекцією рис «Я-концепції», що є досить важким завданням для морального самовдосконалення.

Важлива мета морального самовдосконалення – досягнення гармонії з близькими людьми. Морально здоровий спосіб мислення завжди має відбуватися на тлі глибокого внутрішнього спокою, розслаблення. Саме таке тло гасить емоції. Крім того, морально здорове мислення не можливе без достатньо розвиненого рівня зосередженості і концентрації уваги на об'єктах розмірковування. Тому формування такого мислення має своєю передумовою концентрацію уваги.

**Правило 18: Збагачення смисло-семантичного виховного тезаурусу вихованця.**

Продуктивність індивідуальної діяльності з морально-духовного вдосконалення вихованця залежить від її словесно-термінологічного оформлення, на основі якого розгортається зовнішньо- і внутрішньомовленнєвий процес. Залежно від того, над удосконаленням яких якостей працює дитина (таких, що підлягають виключенню, або тих, що мають бути сформованими), залежить їх смисло-семантичне вираження.

Водночас результати анкетування засвідчили той факт, що учні дуже мало часу приділяють читанню. Хоча 53% хлопців та 74% дівчат вказали, що полюбують читати, лише 18% дівчат та 3% хлопців обрали книгу як варіант проведення дозвілля. Перевага надавалась комп'ютерам (ігри й відео) та телебаченню.

**Правило 19: Організація особистісно конструктивного спілкування вихованців.**

Спілкування залежить від того, чи вдалося нам викликати в партнера бажані переживання, устремління і типи поведінки. На усмішку зазвичай відповідають усмішкою, на вітання – вітанням, на запитання – відповіддю. Завдання для вихованця полягає в тому, щоб навчитися невимушено підтримувати спілкування. Кожна потреба має свою специфічну техніку задоволення. Тому вихованців необхідно привчати спостерігати за поведінкою інших у спілкуванні і передбачати бажання, що воно зумовлює, перевіряти свої передбачення. Цьому сприяють проведення різних тренінгів, годин спілкування, під час яких учні мають змогу висловлювати та обстоювати свої думки, вчаться вислуховувати інших та поважати їхню думку.

**Правило 20: Врахування педагогом нерівнозначності психологічного впливу виховних методів.**

Вчителі НВО №136 використовують різні методи психологічного впливу – від умовляння до опосередкованого впливу. Залежно від ситуації, власне самої дитини, інших обставин, учитель використовує широкий спектр різних виховних методів.

**Правило 21: Використання вихователем соціально-педагогічної дії у роботі із соціально невпевненими вихованцями.**

Використовуються соціально-педагогічні дії вчителів, які дають змогу зняти напруженість в учня, нейтралізувати стан тривоги й страху, – це й зміна обставин і ситуацій, що викликають переживання, організація допомоги вчителів, учнів та батьків, підвищення самооцінки учня.

**Правило 22: Використання морально перетворювальної сили образів у виховному процесі.**

В арсеналі педагога значущими є образні висловлювання як досить ефективні комунікативні засоби впливу на вихованця.

**Правило 23: Подолання опору вихованця власному морально-духовному вдосконаленню.**

На початку виховного процесу педагог використовує такі загальноприйняті прийоми, як навіювання, наслідування соціальної поведінки, порада, умовляння. Згодом, за наявності опору, варто підсилити корекційну складову процесу виховання. На наступному корекційно-виховному етапі доцільно використовувати переконання, повчання, запал, докір, осуджування і навіть викриття.

**Правило 24: Комунікативна виразність педагога у виховному процесі.**

Мова вчителя має бути зрозуміла вихованцеві і, водночас, піднесеною над його звичайною мовою. У цілому професійна мова педагога перевершує висловлювання дитини. Але він не обмежує цей рівень комунікації лише рамками своїх взаємин із вихованцями. Взаємини у системі «вихованець–вихованець» теж постійно піднімаються до рівня високої почуттєвої напруги на основі комунікативних засобів виразності. Якщо вихованець під час взаємодії з

ровесником своїми комунікативними вміннями викликає у нього подив і розчулення, тоді ці почуття стають дієвими спонуками до суспільно значущих вчинків ровесника. У такій ситуації йому буде психологічно важко переступити ці чисті почуття і поводитися не по-дружньому.

Активно практикується така позиція, за якої педагог усі справи вихованця, навіть ті, які мають пізнавально-творчі та предметно-практичні цілі, вміє і прагне одухотворити, викликати у нього глибокі позитивні переживання, смислово-ціннісні устави.

**Правило 25: Оцінювання вихованцем власних моральних дій за ступенем внеску в добробут іншого.**

Класні керівники досить часто на годинах спілкування використовують вправи проблемного спрямування, коли вихованці самостійно оцінюють ті чи інші моральні дії на підставі критерію величини внеску в добробут іншого.

**Правило 26: Проектування позитивної метафоричної системи.**

Розглянемо, якою має бути структура метафори з погляду ефективності впливу на процес виховання. По-перше, одним з об'єктів, що мають уподібнюватися в метафоричному висловлюванні, має бути вихованець. По-друге, варто зазначити певні уподобання, значущі бажання, цінності чи навіть комплекси вихованця, до яких має бути звернена метафора. По-третє, з виділеними складовими внутрішнього світу вихованця потрібно пов'язувати його бажану поведінку.

**Правило 27: Феномен непрямої виховної дії.**

Вчитель щодо цього правила має використовувати різні педагогічні механізми породження емоційного переживання, викликати в учня бажання самозміни (набуття нової якості) не прямо, а опосередковано, непомітно для нього.

І насамкінець, звернімо увагу на соматичне здоров'я учнів, якому все-таки більше уваги мають приділяти структури охорони здоров'я. Наголосимо, що позитивним свій стан здоров'я оцінюють 82% гімназистів. 62% вважають, що варто дотримуватися здорового способу життя. Займаються спортом – 65%. До занять з фізичної культури позитивно ставляться майже всі – 87%.

Зазначимо: основною метою сучасної школи є виховання розвиненої особистості. Нині актуалізувалася проблема олюднення людини, аби вона була більш чуйною, совісношою, гуманнішою. Це стосується як дітей, так і дорослих. Людина постійно прагне реалізуватися, вдосконалити себе. У дітей дошкільного віку це здійснюється в ігровій діяльності, в учнів-підлітків – у навчальній, у дорослих – у трудовій. Діяльність обов'язково передбачає співпрацю, яка базується на певних економічних, правових, моральних і духовних засадах. Для нової педагогіки духовно-морального виховання винятково важливе значення має проблема позитивного героя чи прикладу зразкового життєвого явища,

життєдіяльності близької людини, яка переймається інтересами вихованців, а не узагальненого абстрактного ідеалу. У зв'язку з цим велика відповідальність за виховання покладається не лише на батьків, а й на учителів – особистостей з великою душею, чуйним серцем, власною гідністю і честю, здатних любити і дарувати свою любов дітям.

### Література

1. Амонашвили Ш.А. Личностно-гуманная основа педагогического процесса: научное издание / Ш.А. Амонашвили. – Минск: Университетское, 1990. – 559 с.
2. Бех І.Д. Правилорівдповідне виховання у технологічних надбаннях педагога / І.Д. Бех // Класний керівник. – 2009. – №23.
3. Бех І.Д. Психологічні основи морального розвитку особистості / І.Д. Бех. – К., 1992. – 320 с.
4. Бех І.Д. Нові методології виховання підростаючої особистості / І.Д. Бех // Український соціум. – 2004. – №1 (3). – С. 88–94.



### Анонсації

#### Костянтин СТОЙКО

**Комплексна програма засобів оздоровлення та формування висококультурної особистості: особливості впровадження**

У статті розглянуто основні положення Комплексної програми засобів оздоровлення та формування висококультурної особистості, що базується на виховних правилах академіка НАПН України І.Д. Бека. Проаналізовано напрями реалізації цієї програми, визначено рівень духовного, інтелектуального та фізичного здоров'я учнів НВО №136.

**Ключові слова:** концепція духовного розвитку, формування висококультурної особистості, виховні правила, мораль, духовність.

#### Константин СТОЙКО

**Комплексная программа средств оздоровления и формирования высококультурной личности: особенности внедрения**

В статье рассмотрены основные положения Комплексной программы средств оздоровления и формирования высококультурной личности, основанной на воспитательных правилах академика НАПН Украины И.Д. Бека. Проанализированы направления реализации этой программы, определён уровень духовного, интеллектуального и физического здоровья учащихся УВО №136.

**Ключевые слова:** концепция духовного развития, формирования высококультурной личности, воспитательные правила, мораль, духовность.

#### Kostyantyn STOYKO

**A comprehensive program of rehabilitation and means of forming highly cultured personality: especially the implementation**

The basic provisions of the Complex programme of rehabilitation methods and the forming of the high cultured personality on the basis of rules of education by the academician of the Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine I.D. Bekh are represented in the article. The implementation of this programme is analysed, the level of spiritual, intellectual and physical health of the student of Educational unit №136 is defined.

**Keywords:** conception of spiritual development, forming of the high cultured personality, rules of education, morality, spirituality.

